

Війна

як смертельна хвороба,
що передається

Ольга КЛЕЙМЕНОВА

Будь-яка генерація, приводячи генерацію наступну в оманливо щасливий світ, розписується у власній неспроможності захистити її від війни.

У першому класі я охороняла танк. Поряд курсант з автоматом охороняв танк і мене.

Цей кадр кримського дитинства відглянцювався в пам'яті про давню річницю Перемоги. Ми, субтильні школярки, стояли в караулі, горді за не таке вже далеке минуле. Тоді ветерани ще були молодими. Вони гуртувалися й раділи одне одному навколо згаданого танка в центральному сквері Сімферополя.

У моєму кримському дитинстві кожного 9 травня мама плакала за своїм батьком – моїм дідом, котрий загинув у перший місяць Великої Вітчизняної. Вона плакала за ним також іншими днями. Приміром, біля пам'ятників загиблим або щоразу, як ми збирали маки під Малаховим курганом. Мама плаче за батьком досі, хоча й прожила майже два з половиною його перерваних життя.

Нове покоління, що приходить у цей світ, приречене на зустріч із війною. Ще нікому не вдалося уникнути цієї здибанки – прямої чи опосередкованої.

Війна електричною іскрою пропалює історію людства, а разом із тим – історію кожної родини.

Мамин дід – мій прадід – завжди був на передньому плані, бо служив сурмачем. А отже, підносив бойовий дух вояків. Розповідаючи про гарячі бої під Перекопом 1920-го у книжці «Сурмачі сурмлять тривогу», мого прадіда згадував Ілля Дубинський: «Штаб-трубачи вих-

рем носились по вулицям Строгановки, Владимировки, Перво-Константиновки, Чаплинки – по всьому оховаченому тривогою побережжю. В то утро горнисты дивизии, среди которых были и безусые подростки, и седоголовые ветераны (**один из этих славных стариков, усач Рудый, в прошлом состоял штаб-трубачом при Николае Николаевиче, царском дядюшке**), не трубили ни бодрого «Подъема», ни лирической «Седловки», ни строгого «Сбора»...

Раз по раз прадідуся показували у старенькій документальній стрічці: на білому коні – імпазантний чоловік зі своїм вірним духовим музінструментом. Після революції царське формування прадіда перейшло до Червоної армії. Цим фактом нащадки сурмача неабияк пишалися.

Прадід завершив земний шлях у крихітній хатці на рідному Поділлі.

Його дочка – мамина мама, дружина кадрового військового (того, що загинув у перший місяць війни), після Перемоги залишилася з раною на серці та чотирма дітьми на руках. Про допомогу вдовам у нас заговорили лише тоді, коли вдови майже всі повимирали.

Торік бабусі, якої давно немає з нами, виповнилося б 100. Чоловіка вона чекала до самої смерті.

Ще до Другої світової життя її сім'ї скидалося на театр військових дій. Родини офіцерів існують за особливим

сценарієм, у полоні неспокою, перманентних переселень та чекань. Сім'ї офіцерів 1930-х років балансували на лезі ножа...

Дідусь надіслав із фронту листа – єдиного та останнього. Потім було повідомлення: «Пропає безвісти». Пізніше таки вдалося з'ясувати місце його загибелі. Та навіть гірка правда не позбавила вдову залишків надії на повернення чоловіка.

Якби бабуся була менше знесилена реальністю, в якій щодня виборювала крихти гідного існування, можливо, дожила б до інтернет-ери. Й навіть довідалася б про останні години свого чоловіка (тортурні декілька днів відходу в небуття після поранення в голову). Чаклунська глобальна мережа містить навіть такі відомості.

А ще пишалася б, що фотозображення мого діда є в експозиції Національного музею історії Великої Вітчизняної війни на печерських схилах столиці.

* * *

Батько мій не воював у тій війні. Був малим. Його родинне древо росло на Північній Буковині. У ту велику війну то була територія Румунії. Узагалі-то війна у латентному варіанті не припинялася там і до, і після. Зміни влади, які мірялися десятками, культивували в людях тихий супротив.

Тато, академік Академії будматеріалів, внесений до реєстру видатних інженерів України, і за мирної доби мав чотири ордени. Утім, воював безперервно. Виборовши одного разу для промислового тресту союзний прапор, не випускав його з рук понад тридцять років. А коли отримав наймізернішу пенсію незалежної України, ніби втратив землю під ногами. Заради справедливості пішов у бій – тихий бій, відповідно до традицій своєї малої батьківщини. І помер, думаю, не так від гематоми мозку чи то спровокованого нею удару, а від того, що мозок не був спроможний вмістити в себе непідйомну образу. Сенсу жити не було. Сил на війну не лишалося.

...Скалки битв – громових чи безкровних, перемоги та поразки бентежного, вибухового, одне слово – бойового життя оселяються в мемуарах наших батьків. Це, мабуть, їхня самореабілітація за введення нас у недобрый світ.

З війною народжуємося та йдемо за край. Генетична пам'ять про войовничу сутність гомо сапієнсів обертається на жагу деструкції у дітях-онуках. Любити любов, боятися смерті, боятися любові, ненавидіти смерть... (Дурнувати лібідо-мортідо...) Де одне межує з іншим?

* * *

Сімейна сага не цілісна без війн: у буквальному та будь-якому іншому розумінні. З кожною сторінкою обличчя множаться, загрожуючи плутаниною в іменах, як це трапляється в Маркеса.

Навність військових у родоводі – зворотний бік несприйняття армійського (й іншого) порядку та будь-якої системи взагалі. Від системи тхне воєнщиною. Система живиться війнами. Менеджери системи незалежно від епохи схиблені на розпалюванні конфліктів. Завдяки правителям життя перетворене на війну та її очікування.

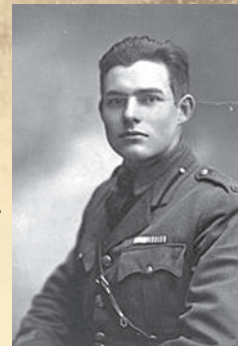
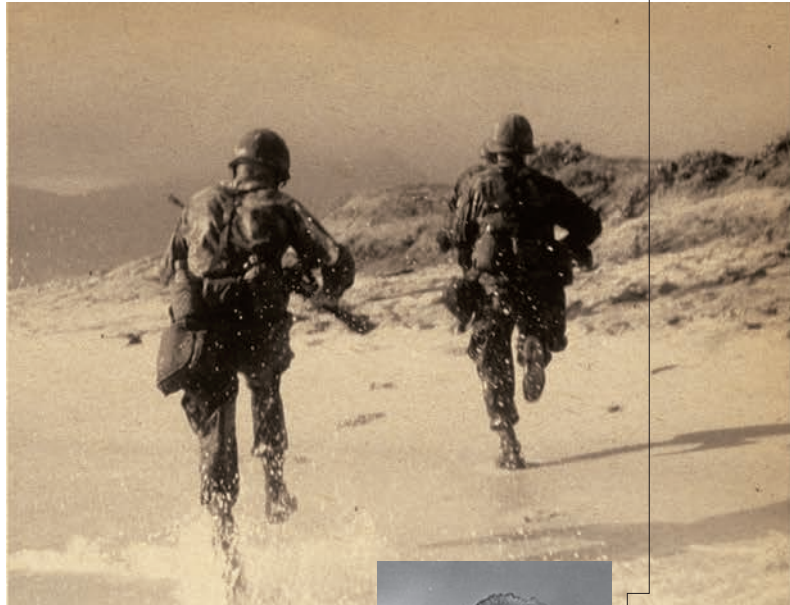
Зрештою, як там у Гоголя? «Ми покликані у світ на битву, а не на свято: святкувати перемогу ми будемо на тому світі».

Проте значно ближчий підпис, подібний до манти, під картиною Марії Приймаченко: «Будь проклята війна!»

...Відгляньований у пам'яті кадр, на якому я караулила танк, – виток пожиттєвого пацифізму.

Р. С. Численне повторення в тексті слова «війна» є тавтологією свідомою.

На довоєнному знімку з сімейного архіву автора: дідусь Прокіп Павлович Голишко з дружиною Євгенією та дітьми (дівчинка з косичками – моя мама).

23

Вірші про війну

Переклад з англійської
Максима Свириденкова

Ernest Hemingway

Champs d'honneur*

Солдатам не светит хорошая смерть.
Им светит крест возле поля боя.
Крест из дерева вгонят в земную твердь
У павшего воина над головою.

Солдат кашляет в дыму и корчится,
А вокруг грохот взрывов, огонь и вой.
Солдат, пока атака не кончится,
Задыхаясь, не верит, что он живой.

Чикаго, 1920

* Поля боїв (франц.)

Век потребовал

Век потребовал, чтобы мы громко пели,
Но отрезал нам языки на деле.
Век потребовал, чтобы мы шли вперед,
Но стеной кирпичной закрыл проход.
Век потребовал, чтоб мы пустились в пляс,
Но одел в железные брюки нас.
И в конце концов наш век напоролся
Как раз на то, за что он боролся.

Париж, 1922

«Иностранная литература» № 5, 2009 г.